

ХРОНІКА

26–27 листопада 2020 року в онлайн-режимі відбулася Міжнародна наукова конференція «Мова, культура та переклад у XX – XXI ст. (до 130-річчя з дня народження професора Миколи Зерова)». Терміни проведення конференції кілька разів переносили через світову пандемію, спричинену коронавірусною інфекцією. Урешті її провели за допомогою комунікаційних технологій платформи «Зум» аж наприкінці листопада, хоч планували організувати її ближче до 26 квітня — дня народження Миколи Зерова.

Захід організували Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Інститут філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Національна асоціація українців. Учасники — науковці з України, Азербайджану, Білорусі, Марокко, Молдови, Румунії, Франції.

Перед початком роботи конференції до учасників звернувся директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України Б. Ажнюк, побажавши всім глибоких доповідей і добрих вражень від заходу, що відбувався в надзвичайних умовах пандемії. На думку Б. Ажнюка, художня, перекладацька й наукова спадщина М. Зерова прокладає дорогу для української культури до світових горизонтів, а літературні здобутки інших народів завдяки працям Майстра торують шлях до України. Учасників конференції привітав академік НАН України М. Жулинський, який стисло окреслив роль художнього набутку М. Зерова в координатах української літератури. Член-кореспондент НАН України Л. Мушкетик наголосила на тому, що здобутки М. Зерова допомагають налагоджувати міжкультурну комунікацію, стимулюють розвиток рідної мови. Завідувач кафедри теорії та практики перекладу романських мов ім. Миколи Зерова Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка І. Смущинська розповіла, що колектив їхньої кафедри вже близько десяти років тому ухвалив рішення відзначати день кафедри саме в день народження Миколи Зерова, і відтоді завжди в цей час кафедра організовує різні наукові заходи.

Співробітники кафедри теорії та практики перекладу романських мов ім. Миколи Зерова Інституту філології С. Саєнко й Т. Качановська забезпечили на конференції послідовний переклад виступів на французьку та з французької мови.

На пленарному засіданні прозвучало 7 доповідей: О. Бриської (Львів) «Актуалізація націєтворчої функції перекладу як складова перекладацької стратегії Миколи Зерова»; Л. Хатеф (Laila Khatef) (Марракеш, Марокко) «Переклад і культурне перенесення (cultural transfer)»; І. Смущинської (у співавторстві з Дар'єю Мігуновою) «Переклад порівнянь і стратегія одомашнення (на прикладі ідіостилю Миколи Лукаша)»; М. Метляєвої (Лук'янчикової) (Кишинів, Молдова) «Трансгуманізм, штучний інтелект і дуальність перекладу»; Марі-Франс Клер (Marie-France Clerc) (Ліон, Франція) «Кілька зауваг про пошуки ідентичності як складник письменницького творчого процесу». У деяких своїх художніх творах — «П'ять циній для мого незнайомця» (2016 р.), «Можлива подорож» (2020 р.) — письменниця розповідає історію своєї української родини, що пустила коріння у Франції; Л. Тарнашинської «Спадкоємність чи розрив поколінь: ім'я Миколи Зеро-

ва як фокус тяглості й полеміки»; В. Савчин (Львів) «Невольничий переклад у контексті політичних репресій 1970-1980-х рр. у радянській Україні».

26 листопада відбулося два секційних засідання. У межах першої секції «Микола Зеров як літератор, літературознавець і перекладач світової класики. Микола Зеров і його доба» заявлено 11 доповідей. Учасники конференції ознайомилися з доповідями С. Журби (Кривий Ріг) «Українська література 20-х років ХХ століття в критичній рецепції Миколи Зерова», у якій проаналізовано літературознавчі та літературно-критичні праці Миколи Зерова;

С. Барабаш, О. Бурко «Трагізм долі українського Бальзака»;

М. Шведової «Публіцистика Миколи Зерова у складі Генерального регіонально анотованого корпусу української мови (ГРАК: uacorpus.org)». Доповідачка наголосила, що застосування нового інструментарію для опису лексичних одиниць, появи якого завдячуємо Генеральному регіонально анотованому корпусу української мови, дає великі можливості для дослідження мови того чи іншого автора на широкому мовному тлі. У запропонованій презентації на низці прикладів з публіцистичних текстів М. Зерова показано декілька характерних мовних рис, що їх визнано як асистемні (застарілі, okazionalni, avtorski, stilistichno markovani tosho);

Л. Андрієнко «“Розстріляне відродження мови”»: Микола Зеров і його час». Дослідниця докладно спинилася на становленні мовної особистості Миколи Зерова, який став ключовою постаттю національно-культурного Ренесансу 1920-х рр.;

Л. Калинович «Про мовну майстерність оригінальних поезій М. Зерова». У фокусі уваги її дослідження — художні засоби Зерова-поета, що вирізняються притаманними саме йому добором тропів, тематико-стилістичними групами слів, оригінальними словоформами, лаконічним і стриманим синтаксисом;

О. Скопненка, Т. Цимбалюк-Скопненко «Микола Лукаш у координатах традицій неокласиків: відштовхування чи притягання?». У спільній доповіді дослідники ознайомили присутніх із засадничими параметрами традицій двох шкіл українського художнього перекладу, порушили питання впливу ідіостилю М. Зерова на практику так званої школи художнього перекладу Куліша–Лукаша. Проте між цими традиціями немає неподоланої прірви, вони переплітаються, між ними зникає конфронтація. Це найбільше помітно під час порівняння деяких оригінальних поезій М. Зерова (напр.: «Брами Заборовського», «Pro domo», «Елегії Грабуздівської — на умолчание мелниці фамилної» та ін.), стилізованих під староукраїнську традицію, і текстів «Декамерона» Дж. Боккаччо та «Дон Кіхота» М. Сервантеса в перекладі М. Лукаша;

О. Скопненка «Микола Зеров і білоруська література (фрагмент аналізу проблеми)», у якій окреслені традиційні зв'язки української та білоруської літератур і проаналізовані в цьому контексті українські переклади М. Зерова з білоруської поезії;

О. Бросаліної «Композиція сонета Миколи Зерова “Олександрія”». Доповідачка докладно проаналізувала композицію зеровського сонета «Олександрія» з циклу «Образи і віки», розглянувши його синтаксичну будову, стилістику (стилістичні фігури і тропи) та образну систему;

С. Лучканина «Переклади творів давньоримської літератури Миколи Зерова в контексті історії української класичної філології першої третини та середини ХХ ст.». Доповідач підкреслив, що М. Зеров уперше продемонстрував широкі можливості «українського» гекзаметру, уводячи римуння

для підсилення емоційного звучання вірша. Ця традиція нині має й послідовників, і критиків;

В. Ярмак «Творча реалізація постулатів М. Зерова в перекладах перлин сучасної сербської художньої літератури українською мовою». У доповіді детально проаналізовано багаті можливості творчого застосування настанов М. Зерова в галузі інтерпретації сербського художнього дискурсу українською мовою. Підсумовано особистий досвід авторки щодо особливостей добору лексики (зокрема, при перекладі орієнталізмів), необхідної обережності в передаванні тропів і стилістичних фігур оригіналу.

Під час проведення другої секції «Сучасне мовознавство і наука про переклад» заплановано озвучити 12 доповідей. У роботі секції взяли участь українські, білоруські, марокканські, румунські та французькі мовознавці й перекладознавці, а також представники суміжних галузей (музезнавства, видавничої індустрії тощо). Основна увага на засіданні була присвячена обговоренню актуальних питань мовознавства, соціолінгвістики, теорії, історії та практики перекладу, фахового підготування перекладачів, а також можливостей для міждисциплінарних досліджень.

Першою на секції з доповіддю «Історія укладання антології французької поезії ХХ століття» виступила Н. Єсипенко, котра повідомила про низку важливих текстологічних питань, що їх удалося вирішити завдяки нещодавньому віднайденню українських перекладів з французької, які мали ввійти до антології за редакцією Е. Крюби, Г. Кочура та І. Світличного, а проте їх протягом тривалого часу вважали втраченими.

У своїй доповіді на тему «Білорусько-українська перекладацька діяльність (на прикладі білоруської періодики)» М. Адам (Мінськ, Білорусь) показав історію білоруських часописів, які друкують переклади з української (на прикладі журналу «Маладосць»), а також запропонував огляд творчої співпраці між письменниками Білорусі та України.

О. Малаш у доповіді «Перекладознавча проблематика в журналі “Мовознавство”: персоналії, аспекти, візії та перспективи» розповіла про актуальні питання перекладу, які розглядалися на шпальтах названого видання, і детально окреслила редакційну політику часопису в цій царині.

У своїй презентації на тему «Гастрономічний технолект: спроба етнотермінознавчого аналізу» К. Теодореску (Cristiana Teodorescu) та Г.-А. Мік Ніколае (Gabriela-Anca Mic Nicolae) (Крайова, Румунія) ознайомили учасників секції з результатами дослідження корпусу усного мовлення, до якого ввійшли матеріали телевізійного конкурсу «MasterChef Румунія». Результати аналізу дали змогу дослідникам стверджувати, що в румунській мові існує гастрономічний технолект, маловідомий кулінарам-аматорам.

А. Уассу (Ali Ouassou) (Марракеш, Марокко) прочитав доповідь «Перекладацькі, комунікативні та міжмовні компетенції: необхідний інструментарій громадянина третього тисячоліття». Дослідник наголосив на специфіці та окремішності предмета дослідження перекладознавства як науки, а також на важливості розроблення теоретичних питань галузі, окреслив точки перетину між перекладознавством і соціолінгвістикою в контексті аналізу міжмовних контактів.

І. Заліпська (Тернопіль) у доповіді «Теоретичні засади вивчення медичної терміносистеми» зупинилася на термінологічних проблемах сучасної медичної галузі України.

І. Мирошніченко прочитала доповідь «Po śmierci próżniaka nie zawyje i собака: образ ледаря та трудолюбця у фразеологізмах із зоокомпонентом»,

у якій проаналізувала польські фраземи зі складниками-зоономенами на позначення працелюбних і ледачих людей.

Ю. Купчишина (Хмельницький) у доповіді «Перекладацький скорюпис як базова технологія перекладача-синхроніста» проаналізувала практику навчання синхронного перекладу, а М. Шкепу зосередилася на плані змісту філософських термінів і проблемі їхнього перекладу («Соціальна психологія в семантиці філософських категорій та проблема їх взаємоперекладу»).

У доповіді «Коллективний переклад художніх творів у контексті проекту студентської перекладацької майстерні: стратегії, проблеми та перспективи» Т. Качановська поінформувала присутніх про тенденції, які можна спостерігати в перекладацькій діяльності на сучасному етапі, та про деякі проблеми фахового підготування перекладачів.

27 листопада 2020 р. працювало дві секції: «Національна ідентичність: культурологічні, етнологічні, мовознавчі й літературознавчі аспекти» та «Теорія і критика художнього перекладу: проблеми та перспективи». Учасники ознайомилися з доповіддю Т. Денисенко «Міжмовна омонімія української та арабської мов», що викликала жваве зацікавлення дослідників з Марокко.

А. Гончаренко в доповіді «Лексика давньокиївських пам'яток писемності в аспекті перекладу» зосередилася на деяких складних для перекладу фрагментах давніх українських пам'яток.

У доповіді Т. Броварець «Ідентичність вишитих персонажів на українському полотні: мовний і культурний аспекти» розглянуто типові сюжети на українській вишивці кінця XIX — початку XX ст. Проаналізовано формули вишивок та їхнє символічне значення.

У доповіді С. Терещенка «Національна ідентичність крізь призму фраземіки білоруської мови (на матеріалі текстів В. Короткевича)» розглянуто специфіку використання національних фразеологізмів у художньому тексті, їхню роль маркерів національної свідомості.

У доповіді Г. Зимовець «Чинники процесу інтеграції запозичень до системи мови» проаналізовано процеси адаптації англійзмів до систем німецької, сербської та української мов на фонетичному й граматичному рівнях. Крім цього, була висвітлена словотвірна активність англійзмів у мові-реципієнті.

У доповіді С. Єрмоленка «Епонімія у львівській міській говірці в аспекті мовно-культурних взаємин» висвітлено явище епонімії, тобто творення загальних назв від власних. Дослідник показав, що відмінність деономастичних процесів залежить від самого характеру власної назви.

Доповідачі відповіли на питання колег, а дискусії на конференції були змістовними й корисними. Захід виявився насиченим, багатим на свіжі думки й продуктивні ідеї. Під час доповідей та обговорень звучали вірші Миколи Зерова, що створювало піднесену атмосферу свята науки. Наприкінці засідання учасники висловили бажання зробити такий науковий захід регулярним та окреслили перспективи наступної співпраці.

За матеріалами конференції буде виданий збірник наукових праць.

*Л. АНДРІЄНКО, Г. ЗИМОВЕЦЬ,
Т. КАЧАНОВСЬКА, О. СКОПНЕНКО*